

CO BUDEME JÍST A PÍT?

6

Sociokulturní kompetence

Jazyková úroveň: A1

Předpokládaný věk: 2.–4. roč. ZŠ

Téma: Potraviny, které se v české kultuře zpracovávají do podoby pomazánek, polévek, omáček, kaší, zmrzlin a limonád + tvoření ženských přídavných jmen příponou *-ová* (tzn. přidavných jmen odvozených z podstatných jmen a označujících „sepětí s určitou substancí“)

Časová dotace: Dvě vyučovací jednotky po cca 45 minutách; pracovní list obsahuje tři bonusová cvičení (cvičení 15, 17 a 18), která lze případně vynechat; ostatní cvičení doporučujeme plnit postupně a žádné z nich nepřeskakovat; pokud jde učiteli pouze o základní vhled do problematiky, lze práci ukončit už cvičením 11; při vynechání některých cvičení budou úměrně zredukovány i cíle. Při využití doplňkových materiálů z PL – PŘÍLOHA je třeba na práci s pracovním listem vyhradit další čas navíc.

Cíle: Cesta k dosažení každého z cílů vede vždy přes vlastní aktivní zkušenost a prožitek žáka, nikoli přes výklad učitele; vzhledem k velkému důrazu, který autorky pracovního listu kladou na individuální přístup učitele ke každému z žáků, budou níže vypsány cíle ve skutečnosti také naplněny – a příp. i nenaplněny – u každého žáka individualizovaně.

Jazykové cíle

1. Žák (byť i jen intuitivně) ví, že čeština nemá taxativně vymezenou slovní zásobu. Žák – na základě vlastní intuitivní reflexe – naopak ví, že česká slova lze „tvořit“ neboli že ze slov, která žák zná, může tvořit slova nová.
2. Žák – na základě vlastní zkušenosti – ví, že slova, která nezná, může rozklíčovat na základě svých znalostí slovosledu v češtině.
3. Žák (byť i jen intuitivně) ví, že pokud čte spojení nějakého adjektiva a substantiva, je na jeho „myšlenkové tvořivosti“, aby si představil skutečnost, kterou autor textu spojením adjektiva a substantiva pojmenoval.
4. Žák (byť i jen intuitivně) zná vztah mezi substantivem a adjektivem od něj odvozeným pomocí přípony *-ová*.
5. Žák (byť i jen intuitivně) pozná, od kterého substantiva bylo adjektivum pomocí přípony *-ová* odvozeno.
6. Žák (byť i jen intuitivně) ví, že v češtině je běžný slovosled adjektivum + substantivum.
7. Žák (byť i jen intuitivně) ví, že adjektiva (zde konkrétně adjektiva tvořená od substantiv příponou *-ová*) a substantiva v češtině lze různě kombinovat, např. že substantivum *kaše* se může pojít s adjektivy *krupicová*, *hrachová*, *bramborová* a že adjektivum *česneková* se může pojít s substantivy *pomazánka*, *polévka*, *omáčka*. Jinými slovy, že dvojice adjektivum + substantivum nejsou v češtině pevně dané a žák je může (téměř libovolně) kombinovat podle toho, jaké skutečnosti chce pojmenovat. (Na existenci jmenné shody adjektiv a substantiv zatím v tuto chvíli žáky neupozorňujeme, stejně tak na flektivnost češtiny a její realizaci u adjektiv a substantiv; ostatně jmenná shoda i skloňování jsou záležitosti gramatické, a tento pracovní list je zaměřen na kompetence sociokulturní.)
8. Žák (byť i jen intuitivně) umí použít příponu *-ová* pro odvozování adjektiv ze substantiv (s možnými drobnými odchylkami v pravopise adjektiv, která se netvoří prostým spojením substantiva a přípony *-ová*; to je však jen vývojová etapa v učení se češtině a žáci by neměli být

od tvoření adjektiv pomocí přípony *-ová* odrazování jen kvůli tomu, že občas vytvoří adjektivum ne zcela korektně).

9. Žák umí přiřadit jednoduchou výpověď v češtině (adjektivum + substantivum) k jejímu ekvivalentu vyjádřenému v českém znakovém jazyce.

10. Žák (byť i jen intuitivně) ví, že slovosled v češtině a v českém znakovém jazyce se u tohoto jevu liší: zatímco v češtině je běžný slovosled adjektivum + substantivum, v českém znakovém jazyce je to většinou substantivum + adjektivum (viz cvičení 16).

11. Žák má vlastní zkušenost s jazykovým komunikátem „názvy ulic“, v nichž se v českém prostředí poměrně často vyskytují adjektiva vytvořená od substantiv pomocí přípony *-ová*: *Jabloňová, Šeříková, Třešňová...* (v případě využití příslušných doplňkových aktivit v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA). Toto je opět jeden z charakteristických fenoménů české kultury a žák by se s ním měl seznamovat v rámci českých reálií.

Nejazykové cíle

1. Žák umí pracovat s jednoduchou tabulkou (řádky, sloupce, jednotlivá políčka jako průsečíky řádků a sloupců).

2. Žák umí porovnávat svá řešení úkolů s řešeními spolužáků a vést si záznam o shodě či rozdílech pomocí značek ✓ a ✗.

3. V návaznosti na to žák umí v případě rozdílných řešení hledat pomocí diskuse se spolužáky jiné (konsenzuální) řešení.

4. Žák se orientuje v tom, jaké potraviny se v české kultuře obvykle zpracovávají do podob pomazánek, polévek, omáček, kaší, zmrzlin a limonád, a jak se tyto pomazánky, polévky, omáčky, kaše, zmrzliny a limonády nazývají. Nejde v žádném případě o znalosti komplexní a detailní, každopádně ale významně přispívající k upevňování povědomí o českých reáliích (obvyklá je u nás např. krupicová kaše a krupicová polévka, naopak krupicová omáčka se u nás běžně nevaří).

5. Žák ví, že šipka (→) se v grafickém záznamu myšlenek, skutečností, dějů... může užívat k naznačení vztahu „z něčeho vychází něco jiného“, „něco pokračuje nějak“...

6. Žák ví, že pomocí QR kódu lze spustit videa (žáci nemusí mít svůj telefon, na kterém by šla videa spustit, ale mohou vidět, jak video přes čtečku v telefonu spouští vyučující, příp. někteří ze spolužáků).

7. Žák ví, že konkrétní video vždy patří ke konkrétnímu obrázku či textu, vedle kterých se nachází QR kód, kterým lze video spustit.

8. Žák ví, že texty v češtině a videa v českém znakovém jazyce obsahují totožné informace (a to jak v zadání, tak v překladech ve cvičení 16).

9. Žák dokáže vyjádřit své názory a preference (v případě využití bonusových cvičení 17 a 18).

Pomůcky k pracovnímu listu:

Pro každého žáka

- jednostranný barevný výtisk všech listů PL 6 – ŽÁK ve formátu A4 (barvy mají v pracovním listě významnou pedagogickou a orientační funkci, proto je v případě černobílého tisku potřeba žákům nějakým způsobem zprostředkovat barvu originálně barevných míst),
- psací potřeby (obyčejná tužka nebo psací pero), příp. pastelky,
- nůžky,
- lepidlo,
- příp. mobilní telefon se čtečkou QR kódů,
- desky s eurofoliemi (vzhledem k tomu, že pracovní list má více částí a navíc může být doplněn ještě dalšími materiály, např. z PL 6 – PŘÍLOHA, doporučujeme, aby učitel pomohl žákům vést jejich osobní desky s jednotlivými pracovními listy v eurofoliích).

Pro učitele

- adekvátní počet jednostranných barevných výtisků dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA ve formátu A4 (nebo jeho částí), nejlépe na tvrdém papíře (PL 6 – PŘÍLOHA obsahuje podklady pro modifikaci některých cvičení či pro jejich rozšíření nebo doplnění; využití těchto aktivit není nutné, ale může učiteli významně a účinně pomoci individualizovat pracovní list s respektem k potřebám každého z žáků); dokument PL 6 – PŘÍLOHA obsahuje jednak grafické materiály k vybraným cvičením z PL 6 – ŽÁK, jednak materiály a hry, jež se nevážou k jednotlivým cvičením a učitel je může využít jako doplněk pro práci s celým pracovním listem,
- příp. počítač s PDF verzí pracovního listu,
- příp. projektor pro společné promítání pracovního listu a/nebo spuštění videí.

Metodický úvod k pracovnímu listu

Tento pracovní list je určen žákům spíše nižších ročníků prvního stupně základní školy. K jeho koncepci a obecným doporučením pro práci s ním proto doporučujeme nejprve pročíst Metodický úvod k pracovním listům pro úroveň A1 (<https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=107918&view=25215&view=25215>).

Tematicky se tento pracovní list zaměřuje na **suroviny běžně používané v českém prostředí** a na **pokrmu a nápoje z nich připravované**, konkrétně pomazánky, polévky, omáčky, kaše, zmrzlina a limonády. Lingvisticky je se jedná o **tvoření adjektiv odvozováním od substantiv pomocí přípony -ová** (*jahoda* → *jahodová*, *česnek* → *česneková*, *brokolice* → *brokolicová*...) a jejich **užívání ve spojení s vhodnými substantivy**, resp. obrázky zastupujícími názvy pokrmů a nápojů (pomazánka, polévka, omáčka, kaše, zmrzlina a limonáda).

Obsah pracovního listu je záměrně vymezen takto úzce. Autorky k tomu vedly tyto důvody: **a)** Oblast surovin, potravin, pokrmů a nápojů je žákům velmi blízká, každodenně se s ní setkávají (bez této „znalosti světa“ není možné pracovní list s úspěchem zvládnout), je pro ně **důvěrně známá a většinou ji mají spojenou s pozitivními emocemi**; **b)** Lze předpokládat, že žáci znají poměrně velké množství názvů surovin

(*banán, cibule, jablko...*), takže se nebudou muset příliš rozptylovat učením se názvů surovin a budou se moci **soustředit pouze na odvozování adjektiv**; c) Adjektiva, s kterými žáci v pracovním listě pracují (*jahodová, cibulová, sýrová...*), spojují se substantivy – ta jsou znázorněna obrázky, a proto se žáci mohou plně **soustředit výhradně na tvoření a užívání adjektiv**; d) Všechna substantiva, která žáci spojují s adjektivy, jsou rodu ženského, proto se **tvoření adjektiv řídí jedním pravidlem** – připojením přípony **-ová**; e) Všechna adjektiva jsou užívána v nominativu (substantiva též, ale při znázornění obrázky to není zřejmé ani důležité), žáci se proto mohou věnovat jen jejich tvoření a **nerozptylovat se změnami tvarů, ke kterým dochází při skloňování**.

Až žáci bezpečně zvládnou tvoření adjektiv pomocí přípony *-ová* a jejich užívání ve spojení se substantivy v nominativu (resp. jejich obrázky), bude se moci učitel věnovat obdobnému tvoření adjektiv pomocí přípony *-ový* (např. *dort, jogurt, salát, puding*, ale lze pochopitelně využít slovní zásobu i z jiné oblasti) a dále pomocí přípony *-ové* (např. *máslo, rizoto, pití*, opět lze použít slovní zásobu z jiné tematické oblasti). Nebo učitel může upustit od obrázků a cvičit spojení dvou slov: adjektivum + substantivum (např. *bramborová kaše*). Další možností je soustředit se na skloňování, např. formou věty *Mám rád/a... bramborovou kaši* (v jednodušší verzi lze slovo *kaši* nahradit obrázkem). Možností, jak na tento pracovní list v budoucnu navázat, je obecně mnoho a velmi záleží na tom, na co se chce učitel zaměřit (na české reálie a další sociokulturní kompetence, na lingvistické jevy, jako je slovoтворba, gramatika, pragmatika...). Kterými cestami bude učitel postupovat, záleží též na jazykových a komunikačních kompetencích jednotlivých žáků atd.

Jak bylo řečeno výše, předpokládáme, že žáci, kteří budou s pracovním listem pracovat, mají již osvojenou jistou slovní zásobu týkající se surovin (ovoce, zelenina...), pokrmů a nápojů. Pokud tomu tak není, je vhodné věnovat před započatím práce s pracovním listem pozornost rozšíření a/nebo upevnění potřebné slovní zásoby. **Náležitá slovní zásoba ale není cílem této lekce, nýbrž jejím východiskem.** Zároveň je třeba zdůraznit, že není nutné, aby žáci znali názvy všech surovin užitých v pracovním listě. **Měli by ale fakticky znát suroviny, s jejichž obrázky (a názvy) se v pracovním listu operuje, protože jen tak budou schopni rozhodnout, zda se z nich u nás běžně ne/připravují pomazánky, polévky, omáčky, kaše, zmrzliny a limonády.**

Metodické poznámky k jednotlivým cvičením

CVIČENÍ 1

PODÍVEJTE SE NA TABULKU A PŘEMÝŠLEJTE O TOM, CO JE V TABULCE NAKRESLENO.

Cvičení sleduje tři cíle: 1. Uvedení do tématu pracovního listu (tj. jídlo a pití), 2. Získání zkušeností se „čtením“ informací z tabulek, 3. Postupné získávání obecné rutiny ve čtení textů, včetně textů typu tabulka, schéma, graf apod. Při pravidelném aplikování postupu naznačeného v zadání tohoto cvičení může učitel pozvolna dosáhnout toho, že žáci jakýkoli text nezačnou bezhlavě číst, aniž by si ho předtím celý prohlédli, přemýšleli o jeho struktuře, cíli, funkci použitých obrázcích aj.

Cvičení je organizačně velmi silně provázáno se cvičením 2. Je sice možno cvičení 1 pojmout jako (řízenou) kolektivní diskusi v českém znakovém jazyce, ale doporučujeme – pokud to je možné – ponechat žákům alespoň chvíli prostoru na samostatné zamyšlení se nad konstrukcí tabulky a její sdělovací funkcí. Otázky pod tabulkou mohou žáky při těchto úvahách vést a také přemýšlení (či případnou diskusi) o tabulce účinně strukturovat. Odpovědi, které si žáci „v duchu“ připravili, využijí ve cvičení 2, kde je budou muset explicitně sdělit spolužákům.

Alternativně lze pracovat také tak, že žáci si nejdříve (v rámci cvičení 1) promyslí odpovědi na otázky v sekci A. JAK TABULKA VYPADÁ? a poté o nich budou diskutovat se spolužáky (v rámci cvičení 2). Dále se pak přesunou k sekci B. CO JE V TABULCE NAKRESLENO? (opět nejdříve v rámci cvičení 1 a pak cvičení 2) a celou práci s cvičeními 1 a 2 zakončí sekcí C. JAKOU BARVU MAJÍ OBRÁZKY?

Pokud žáci dosud nemají zkušenosti se „čtením tabulek“, bude pro ně cvičení zřejmě poměrně náročné. V zásadě jde o to, aby pochopili základní princip, v němž jsou informace obsažené v jednotlivých políčkách průnikem informací zachycených v příslušných řádcích a sloupcích a zároveň jde v každém políčku o „součet“ informací zanesených v záhlaví jednotlivých řádků a sloupců, tzn. surovina (např. česnek) + pokrm (např. polévka). Simplifikačním prvkem a zároveň vodítkem k pochopení tohoto principu je fakt, že ve cvičení žáci pracují výhradně s vizuálními informacemi, tzn. průnikem černobíle zobrazených pokrmů umístěných v prvním řádku a barevně zobrazených surovin umístěných v prvním sloupci jsou barevné pokrmy a nápoje v jednotlivých políčkách.

CVIČENÍ 2

POVÍDEJTE SI SE SPOLUŽÁKY A SPOLUŽÁČKAMI O TOM, JAK ODPOVĚĎELI NA MODŘE NAPSANÉ OTÁZKY ZE CVIČENÍ 1. VEDLE MODRÝCH ŘÁDKŮ SI PÍŠTE POZNÁMKY.

Toto cvičení se zaměřuje na tři důležité studijní kompetence: 1. Porovnávání různých řešení jedné úlohy (zde řešení různých spolužáků), 2. Zaznamenávání shod (✓) a rozdílů (✗) v odpovědích jednotlivých žáků ve dvojici/skupině/třídě, což lze šířeji označit za tvoření poznámek, 3. Hledání společných řešení, k nimž jsou nezbytné dovednosti přesvědčivě argumentovat, domluvit se na kompromisu atd.

Pokud je to jen trochu možné, doporučujeme učiteli upozadit se a žákům do jejich práce co nejméně zasahovat. Určitě není vhodné říkat žákům, jaká jsou správná řešení. Neboli: cvičení 1 a 2 jsou cestou vedoucí žáky k tomu, aby dokázali vypracovat cvičení 3. Jako ve všech podobných cvičeních lze pracovat ve dvojicích, ve skupinkách či s celou třídou.

Pokud by chtěl učitel s žáky ještě více procvičit a upevnit znalosti, které nabyli ve cvičeních 1 a 2, může použít tabulku ze cvičení 1, ale prázdnou a s možností doplnit do ní kartičky s barevnými obrázky (česneková polévka atd.). Tento doplňkový materiál je součástí dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 3

PODÍVEJTE SE NA TYTO TŘI OBRÁZKY. KAM PATŘÍ V TABULCE VE CVIČENÍ 1? NALEPTE JE DO SPRÁVNÝCH POLÍČEK.

K vypracování tohoto cvičení je nezbytné pochopit princip řádků, sloupců a jednotlivých políček coby jejich průniků (a zároveň „součtů“) v tabulce ve cvičení 1. Pokud žáci úspěšně zvládli cvičení 1 a 2, nemělo by pro ně být cvičení 3 příliš obtížné.

Jako ve všech cvičeních může učitel různými modifikacemi zadání (např. zařadit pouze jednu ze tří kartiček, jejichž umístění do tabulky je předmětem tohoto cvičení) a/nebo organizačními opatřeními (práce ve skupině × samostatná práce × domácí práce...) regulovat obtížnost úlohy.

Pro případ, že by učitel nechtěl, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK, může využít kartiček v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 4

PŘIDEJTE K OBRÁZKŮM KARTIČKY SE SPRÁVNÝMI ČESKÝMI SLOVY. PAK SLOVA NAPIŠTE.

V tomto cvičení žáci poprvé pracují kromě obrázků také s českými slovy. Předpokládáme, že žáci tato tři (resp. dvě) česká slova znají, tzn. nemusí je umět sami napsat, zcela dostačující je, když je dokáží přečíst (velká tiskací písmena jsou prvkem, který by jim měl čtení českých slov zjednodušit).

Žáci ve cvičení záměrně pracují pouze se třemi (resp. dvěma) slovy a ta přiřazují ke třem obrázkům – navíc k obrázkům, s kterými pracovali v předcházejících cvičeních. Tato práce s malým uzavřeným souborem jednak zaručuje, že žáci nejsou zbytečně rozptylováni množstvím podnětů, jednak minimalizuje množství chyb, kterých by se žáci mohli při řešení této úlohy dopustit.

V posledním sloupci mohou žáci tato tři (resp. dvě) česká slova opsat (velkými tiskacími písmeny) nebo přepsat (psacím vázaným nebo nevázaným písmem). Pro splnění cílů pracovního listu to však není nezbytné. Nicméně se může jednat o vítanou změnu charakteru činností, které žáci v pracovním listu vykonávají.

Pro případ, že by učitel nechtěl, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK, může využít kartiček v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 5

PODÍVEJTE SE NA DALŠÍ KARTIČKY S ČESKÝMI SLOVY. ZKUSTE JE NALEPIT KE SPRÁVNÝM OBRÁZKŮM. ZVLÁDNETE TO? PAK SLOVA OPIŠTE.

Toto cvičení se téměř ve všech rysech podobá cvičení 4. Jediným – ale zcela zásadním – rozdílem je skutečnost, že žáci pravděpodobně neznají slova *JAHODOVÁ*, *ČESNEKOVÁ* a *HOUBOVÁ*, která mají přiřadit k příslušným obrázkům.

Podmínky, ve kterých žáci pracují, je však vedou k tomu, aby s využitím strategie vizuálního srovnávání a svých předchozích zkušeností nabytých ve cvičení 4 sami přišli na to, která slova přiřadit ke kterým obrázkům. Tento nový a zároveň samostatný krok žáků je pro celý pracovní list klíčový. Díky němu žáci – navíc nenásilně a naprosto samostatně – nakročí k intuitivnímu poznání, že v češtině existuje příbuznost slov, že slova vzájemně příbuzná mají vždy nějakou část shodnou (*kořen, základ slova*), že jednotlivá slova lze „nějak dotvářet“ a že slova s různým věcným významem, ale utvořená pomocí derivace stejnou příponou (*-ová*), se vzájemně liší v „substanci“ (jahoda, brambora, česnek atd.), ale shodují se ve formě a funkci (adjektiva).

Nová slova si žáci upevní tím, že je napíší. Za místem na psaní je vždy formou malého černobílého obrázku znázorněn pokrm nebo nápoj, který lze z dané suroviny připravit (tzn. *JAHODOVÁ zmrzlina*, *ČESNEKOVÁ polévka*, *HOUBOVÁ omáčka*). Tím se v žácích implicitně utvrzuje skutečnost, že adjektivum – na rozdíl od substantiva – (téměř) nikdy nemůže stát samostatně.

Pro případ, že by učitel nechtěl, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK, může využít kartiček v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 6

POVÍDEJTE SI SE SPOLUŽÁKY A SPOLUŽÁČKAMI O TOM, JAK NALEPILI KARTIČKY VE CVIČENÍ 5. PROČ JSTE TO TAKTO UDĚLALI? JAK JSTE POZNALI, KTERÁ KARTIČKA PATŘÍ KE KTERÉMU OBRÁZKU?

Toto cvičení se svou povahou v mnohém podobá cvičení 2. Je však organizačně jednodušší, protože v něm žáci nezaznamenávají, zda se ve svých řešeních shodli, nebo ne.

CVIČENÍ 7

PODÍVEJTE SE NA TYTO KARTIČKY. NALEPTE JE NA SPRÁVNÁ MÍSTA V TABULCE.

V tomto shrnujícím cvičení žáci využijí vše, co se naučili v předcházejících šesti cvičeních tohoto pracovního listu, tzn. vytvořit adjektivum od substantiva pomocí přípony *-ová* (např. *JAHODOVÁ*) a spojit jej s vhodným substantivem (např. *zmrzlina*) vyjádřeným

formou obrázku. Pokud žáci v předcházejících cvičeních vše dobře pochopili, nemělo by pro ně být toto cvičení obtížné.

Pro případ, že by učitel nechtěl, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK, nebo by potřeboval materiály z tohoto cvičení (tj. tabulku a kartičky) k modifikované či hlubší práci, jsou mu k dispozici tabulka i všechny kartičky z tohoto cvičení v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 8

POVÍDEJTE SI SE SPOLUŽÁKY A SPOLUŽAČKAMI O TOM, JAK JSTE NALEPILI KARTIČKY VE CVIČENÍ 7. PROČ JSTE TO TAKTO UĎĚLALI? JAK JSTE POZNALI, KTERÁ KARTIČKA PATŘÍ NA KTERÉ POLÍČKO V TABULCE?

Cvičení tohoto typu se svou povahou v mnohém podobá cvičení 2 a cvičení 6. Někteří učitelé tento typ cvičení shledávají jako nepodstatný, či dokonce zdržující. Autorky pracovního listu tento názor v žádném případě nesdílejí, a naopak tato cvičení považují za pedagogicky zcela zásadní. Žáci se v nich mj. učí kontrolovat a reflektovat svou práci, diskutovat, argumentovat, obhajovat své názory a opravovat je na základě argumentů spolužáků. Důležité přitom je, aby učitel do těchto diskusí zasahoval co nejméně. Nutné ale je, aby ve třídě dlouhodobě a systematicky vytvářel přívětivou atmosféru, v níž se žáci cítí bezpečně, rádi pracují, nebojí se „jít s kůží na trh“ či dělat chyby.

Dle situace lze cvičení realizovat ve dvojicích či ve větších skupinách.

Pokud to učitel uzná za vhodné, může v tomto cvičení využít obrazové podklady uvedené u cvičení 7 v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 9

PRACUJTE SE SPOLUŽÁKEM NEBO SE SPOLUŽAČKOU. PŘILEPTE K OBRÁZKŮM KARTIČKY SE SPRÁVNÝMI ČESKÝMI SLOVY.

Ve cvičení 7 a cvičení 8 žáci prokázali, že ovládají vše, co bylo předmětem předchozích cvičení. Proto mohou v tomto cvičení a ve cvičeních následujících vše dosud naučené využít a dále rozšiřovat a prohlubovat.

Ve cvičení 9 je úkolem žáků přiřadit k obrázkům správná česká slova, konkrétně kartičky s názvy surovin. V tomto aspektu je cvičení 9 obdobou cvičení 4. Zatímco ve cvičení 4 přiřazovali žáci správná slova ke třem (resp. dvěma) obrázkům, ve cvičení 9 mají žáci k obrázkům správně přiřadit slov devět. To může být poměrně náročné. Náročnost může učitel korigovat počtem lexémů a/nebo počtem obrázků, ke kterým mají žáci lexémy přiřazovat, prací ve dvojicích/skupinách, vhodnými aktivitami, jež budou předcházet práci na tomto cvičení apod.

V tomto cvičení žáci přiřazená slova nepíší. Pokud by učitel chtěl do práce s pracovním listem zařadit také psaní, může k tomu využít doplňkový materiál obsažený v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA. V tomto dokumentu nalezne i kopii tohoto cvičení, již může využít např. v případě, že nechce, aby si žáci rozstříhali své pracovní listy.

CVIČENÍ 10

PRACUJTE SE SPOLUŽÁKEM NEBO SE SPOLUŽAČKOU. PŘILEPTE K OBRÁZKŮM VE CVIČENÍ 9 DALŠÍ KARTIČKY SE SPRÁVNÝMI ČESKÝMI SLOVY.

Toto cvičení je opět založeno na principu vizuálního srovnávání (srov. cvičení 5). Velikost kartiček, s kterými pracují, navádí žáky k tomu, aby kartičky v tomto cvičení přikládali pod kartičky, které k obrázkům přilepili ve cvičení 9. Díky využití strategie vizuálního srovnávání by pro ně nemělo být nemožné nalézt odpovídající adjektiva k jednotlivým obrázkům ovoce a zeleniny a jim odpovídajícím substantivům.

Obtížnost cvičení lze upravovat podobnými mechanismy jako ve cvičení 9. V základní verzi žáci pracují ve dvojicích, což může být pro mnohé žáky snazší než samostatná práce.

V tomto cvičení žáci přiřazena slova nepíší. Pokud by učitel chtěl do práce s pracovním listem zařadit také psaní, může k tomu opět využít doplňkový materiál obsažený v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA (srov. cvičení 9). Stejně tak doplňkový materiál z dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA může použít, pokud nechce, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK apod.

CVIČENÍ 11

PRACUJTE SE SPOLUŽÁKEM NEBO SE SPOLUŽÁČKOU. POD KAŽDÝM SLOVEM, KTERÁ JSTE NALEPOVALI VE CVIČENÍ 9, JE ŠEST OBRÁZKŮ **. U KAŽDÉHO Z TĚCHTO SLOV ZAKROUŽKUJTE VŠECHNY OBRÁZKY, KTERÉ SE KE SLOVU HODÍ. MŮŽETE U NĚKTERÝCH SLOV ZAKROUŽKOVAT VÍCE OBRÁZKŮ? PROČ?**

Cvičením 11 se uzavírá a dokončuje práce s obrázky a substantivy ze cvičení 9 a s adjektivy ze cvičení 10. Žáci mají rozhodnout, které obrázky (pomazánka, polévka, zmrzlina, limonáda, omáčka, kaše) je možno přiřadit k adjektivům *VAJÍČKOVÁ*, *SÝROVÁ*, *BRAMBOROVÁ* atd. Úloha tedy primárně vychází z toho, jak žáci znají české stravovací realie (často budované a posilované ve školních jídelnách), v nichž se běžně pohybují, a sekundárně se uplatňuje znalost nabytá v předešlých cvičeních spočívající ve spojování adjektiv s odpovídajícími substantivy prezentovanými černobílými obrázky. Žáci by mj. měli sami dospět k tomu, že ke všem adjektivům z tohoto cvičení lze přiřadit min. dvě substantiva (např. *BRAMBOROVÁ kaše* a *BRAMBOROVÁ polévka*). Pokud k tomuto zjištění nedojdou, nevadí. Je možné, že k němu dospějí v dalších cvičeních.

Pokud se týká modifikací obtížnosti a organizace práce, platí pro toto cvičení principy popsané u cvičení 10 a cvičení 11 (včetně materiálů v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA).

V případě, že jde učiteli pouze o základní vhled do problematiky, lze práci s pracovním listem ukončit tímto cvičením a dále již nepokračovat.

CVIČENÍ 12

NALEPTE KE SLOVŮM SPRÁVNÉ OBRÁZKY.

Ve cvičení 12 žáci poprvé v tomto pracovním listu při hledání dvojic obrázků–substantivum (např. *JABLKO*) vycházejí od slova a k němu přiřazují vhodný obrázek z nápovědy.

Pokud učitel potřebuje, má k dispozici toto cvičení včetně kartiček v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 13

NALEPTE KE SLOVŮM VE CVIČENÍ 12 KARTIČKY OVÁ **TAK, ABY ZE SLOV ZE CVIČENÍ 12 VZNIKLA NOVÁ SLOVA. NOVÁ SLOVA OPIŠTE.**

Jádrem tohoto cvičení je aktivní odvozování adjektiv (*JABLKOVÁ*, *OŘECHOVÁ* atd.) ze substantiv (*JABLKO*, *OŘECH* atd.) pomocí přípony *-ová*. Jde sice o náročnou myšlenkovou operaci, ale žáci by ji díky průpravě v předchozích cvičeních a díky grafické navigaci v podobě velikostí obdélníků, do kterých přilepují příponu *-ová*, měli většinou zvládnout. Je pravděpodobné, že někteří žáci si všimnou toho, že někdy se přípona prostě přilepuje za substantivum a jindy se příponou přelepuje jedno písmeno výcho-

zího substantiva. V případě, že to učitel uzná za vhodné, může žákům, kteří si této skutečnosti všimli a dokázali ji pojmenovat, ukázat, že „prosté přilepení“ přípony probíhá u substantiv končících na souhlásku (např. *CELER* → *CELEROVÁ*), zatímco u substantiv zakončených na samohlásku se tato samohláska musí přelepit písmenem *o* z přípony *-ová* (*PAPRIKA* → *PAPRIKOVÁ*). Aby si žáci lépe zafixovali, že vytvořili zcela nové slovo, vždy nové slovo napíšou pod slovo složené z kartiček.

Pokud učitel nechce, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK, může použít potřebné kartičky z dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

CVIČENÍ 14

VRAŤTE SE JEŠTĚ KE CVIČENÍ 12. NA KAŽDÉM ŘÁDKU ŠKRTNĚTE Z OBRÁZKŮ TO, CO NA DANÝ ŘÁDEK NEPATŘÍ.

Cvičení 14 je v podstatě stejné jako cvičení 11. Je ale obtížnější: Zatímco ve cvičení 11 mohli žáci u každého adjektiva zakroužkovat obrázek jednoho pokrmu či nápoje (ale mohli i více), ve cvičení 14 musí žáci přemýšlet o vztahu každého adjektiva se všemi obrázky/pokrmami/nápoji a škrtnout ty, které se u nás z daných surovin většinou nevyrábějí/nepřipravují. To vyžaduje mnohem důkladnější a hlubší znalosti o přípravě a původu těchto pokrmů a nápojů než ve cvičení 11. I v tomto případě doporučujeme učitelé nechat na žácích a příp. párové/skupinové diskusi o řešení různých žáků, co je správně a co ne. Důležité je, aby žáci měli možnost o svých řešeních diskutovat a případně si je následně opravovat.

CVIČENÍ 15

PRACUJTE SE SPOLUŽÁKEM NEBO SE SPOLUŽAČKOU. NALEPTE K ČESKÝM SLOVŮM KARTIČKY SE SPRÁVNÝMI OBRÁZKY A ČESKÝMI SLOVY.

Toto cvičení je bonusové. V podstatě se jedná o procvičování všeho, co se žáci dosud v tomto pracovním listu naučili, prostřednictvím reduplikace cvičení 9, 10 a 11. Jediným rozdílem je to, že ve cvičení 15 vycházejí žáci z adjektiv (např. *SALÁMOVÁ*), což je těžší než vycházet ze substantiv, jak tomu bylo ve cvičení 9. Dalším novým prvkem jsou pochopitelně nové suroviny, tzn. nová adjektiva a substantiva.

Pokud učitel nechce, aby si žáci rozstříhali PL 6 – ŽÁK, může použít potřebné kartičky z dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA.

U tohoto shrnujícího a zároveň prohlubujícího a rozšiřujícího cvičení je na místě zastavit se u dvou věcí: 1. Odvozovat adjektiva pomocí přípony *-ová* je možno téměř od všech substantiv označujících nějakou surovinu. Autorky pracovního listu nepovažují za vhodné přidávat další cvičení, která by se od předcházejících lišila pouze názvy ovoce, zeleniny a dalších surovin. Učitel ale může vhodně vybírat další substantiva tak, aby odpovídala zkušenosti konkrétních žáků (*AVOKÁDOVÁ pomazánka*, *ZÁZVOROVÁ limonáda*, *SMETANOVÁ omáčka*, *MÁTOVÁ zmrzlina*...). Proto má v dokumentu PL 6 – PŘÍLOHA u cvičení 15 připraveno prázdné prostředí a prázdné kartičky, s kterými může s žáky pracovat. 2. Mezi dětmi jsou často velmi oblíbené rajská polévka, rajská omáčka a svíčková omáčka. Je proto možné, že žáci budou pátrat po tom, proč se neříká *RAJČATOVÁ polévka* či *omáčka* (resp. proč se to někdy říká a jindy se používá označení *RAJSKÁ polévka* či *omáčka*). Stejně tak je možné, že bystřejší žáci dojdou k závěru, že *SVÍČKOVÁ omáčka* se připravuje ze *SVÍČKY*. Autorky tyto úvahy považují jednak za důkaz toho, že žáci porozuměli tomu, o co v tomto pracovním listu jde, a že přemýšlí o tom, co se kolem nich děje a co se učí, jednak za vynikající téma k diskusi s žáky.

CVIČENÍ 16**PODÍVEJTE SE NA VIDEA V ČESKÉM ZNAKOVÉM JAZYCE. SPOJTE VIDEA SE SPRÁVNÝMI PŘEKLADY DO ČEŠTINY.**

Cvičení 16 je na rozdíl od všech předchozích cvičení tohoto pracovního listu zaměřeno na kontrast mezi slovosledem substantiv a adjektiv v češtině a v českém znakovém jazyce. Záměrně je zařazeno na závěr pracovního listu, tzn. do fáze, kdy by žáci už měli mít díky předcházejícím cvičením upevněn slovosled v češtině adjektivum + substantivum (např. *CITRÓNOVÁ zmrzlina*). Na videích (přístupných prostřednictvím QR kódů) mohou postupně sledovat vyjádření stejných spojení substantiv a adjektiv, ale v českém znakovém jazyce, kde je převažující slovosled substantivum + adjektivum.

Cvičení je celkem obtížné. Jednak je pro žáky složité pracovat s vyjádřeními v českém znakovém jazyce, která nelze graficky zaznamenat, jednak je sledovaných dvojic velké množství. Toto velké množství sledovaných dvojic bylo autorkami pracovního listu navrženo tak, aby nebylo možné spojovat videa se slovy a obrázky na základě porozumění pouze jednomu znaku (např. *SÝR* nebo *ZMRZLINA*). Proto se každé adjektivum a každé substantivum ve dvojicích objevuje dvakrát, pokaždé v jiné konfiguraci.

Pokud žáci sami učitele neupozorní na skutečnost, že v češtině a v českém znakovém jazyce je u tohoto jevu „přehozený slovosled“, doporučujeme, aby je k tomuto poznání učitel citlivě a nenásilně dovedl.

CVIČENÍ 17**BONUS****NAPIŠTE, KTERÁ JÍDLA A PITÍ MÁTE RÁDI A KTERÁ NE. NĚKTERÉ ŘÁDKY MŮŽETE NECHAT PRAZDNÉ.**

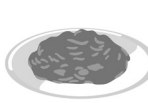
Toto bonusové cvičení jednak umožňuje žákům využít všech lingvistických kompetencí nabytých v tomto pracovním listě, jednak jim dává příležitost k zcela samostatnému vyjádření jejich osobních preferencí v oblasti pokrmů a nápojů. To vše v kontextu české kultury, kde tři hlavní jídla obvykle tvoří snídani, oběd a večeře a pro každé z nich je charakteristický jiný druh pokrmů a nápojů (např. u nás není úplně běžné servírovat k snídani polévky a limonády nebo k obědu pomazánky; stejně tak není běžné doplňovat snídani zákuskem, ale u oběda a večeře je to celkem obvyklé, přičemž zákuskem může být např. zmrzlina). V diskusi s žáky je možno reflektovat jejich zkušenosti s jinými kulturami, s nimiž se setkali např. na dovolené, v nichž je běžné třeba podávání polévek k snídani, ale není obvyklé podávat k obědu polévku plus hlavní jídlo. Podobné sociokulturní rozdíly mohou žáci pozorovat mezi spolužáky pocházejícími z různých zemí, např. pohanková kaše je na Ukrajině naprosto běžným pokrmem, zatímco u nás je pokrmem spíše méně frekventovaným.

CVIČENÍ 18**BONUS****V ČESKÉ REPUBLICE SI LIDÉ NEJVÍCE KUPUJÍ VANILKOVOU ZMRZLINU. VELMI OBLÍBENÉ JSOU I ČOKOLÁDOVÁ A JAHODOVÁ ZMRZLINA. V NĚKTERÝCH CUKRÁRNÁCH KROMĚ „OBYČEJNÝCH ZMRZLIN“ PRODÁVAJÍ TAKÉ ZMRZLINY S VELMI ZVLÁŠTNÍMI PŘÍCHUTĚMI.****ZAKROUŽKUJTE NA OBRÁZKU ZMRZLINY, KTERÉ BYSTE CHTĚLI OCHUTNAT.**

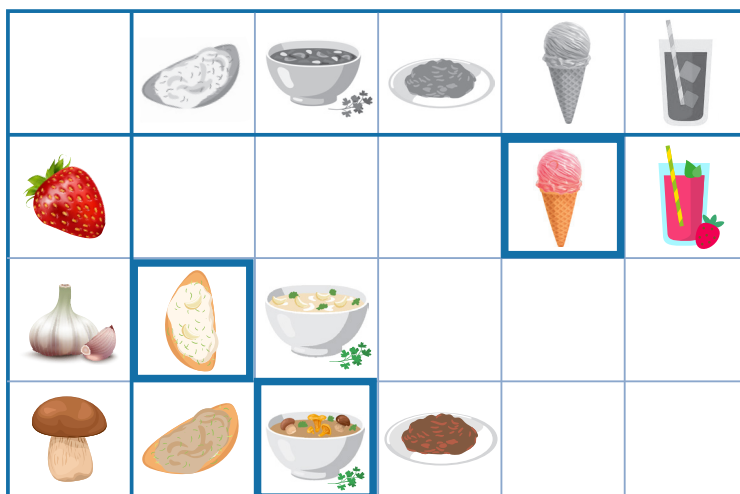
Cvičení 18 je svým charakterem v mnohém podobné cvičení 17. Formálně je však jednodušší, protože žáci pouze graficky označují své preference ohledně netradičních příchutí zmrzliny. Obtížné může být v tom, že je nutné, aby žáci porozuměli názvům/příchutím zmrzlin, jež mnohdy nemusí znát. Díky obrázkům u názvů/příchutí zmrzlin a díky atraktivnosti tématu, které jistě podnítl skupinovou diskusi, by cvičení ale mělo být pro většinu žáků zvládnutelné.

Klíč k vybraným cvičením

Cvičení 1

Cvičení 3

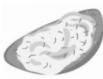
Cvičení 4

	JAHODA	JAHODA
	ČESNEK	ČESNEK
	HOUBA	HOUBA

Cvičení 5

	JAHODOVÁ	JAHODOVÁ	
	ČESNEKOVÁ	ČESNEKOVÁ	
	HOUBOVÁ	HOUBOVÁ	

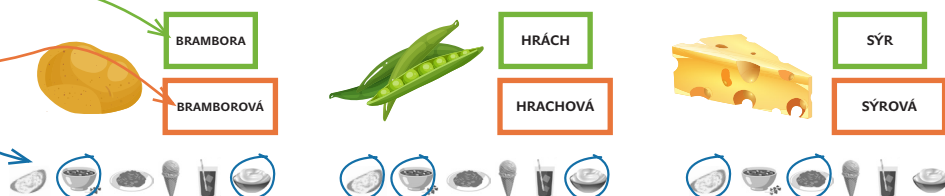
Cvičení 7

					
JAHODA				JAHODOVÁ 	JAHODOVÁ
ČESNEK	ČESNEKOVÁ 	ČESNEKOVÁ 			
HOUBA	HOUBOVÁ 	HOUBOVÁ 	HOUBOVÁ 		

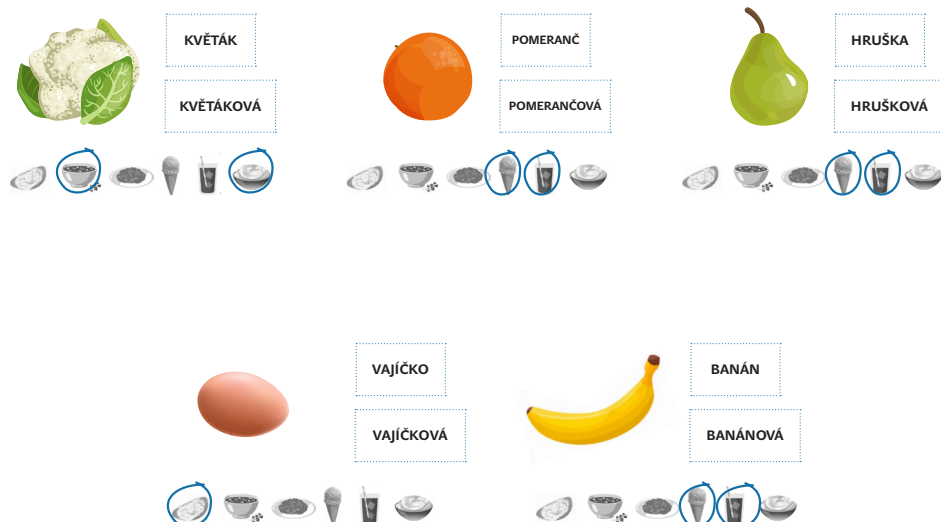
Cvičení 9

Cvičení 10

Cvičení 11

Poznámka ke klíči ke cvičení 11: Jednotliví žáci mohou mít různý názor na správné řešení toho úkolu. Vždy je důležité, aby svá řešení uměli žáci zdůvodnit.

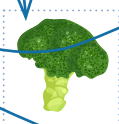

Cvičení 12

Cvičení 13

Cvičení 14

BROKOLIC **OVÁ**
BROKOLICOVÁ

CELER **OVÁ**
CELEROVÁ

ČOČK **OVÁ**
ČOČKOVÁ

JABLKO **OVÁ**
JABLKOVÁ

OŘECH **OVÁ**
OŘECHOVÁ

PAPRIK **OVÁ**
PAPRIKOVÁ

TVAROH **OVÁ**
TVAROHOVÁ

Poznámka ke klíči ke cvičení 14: Jednotliví žáci mohou mít různý názor na správné řešení tohoto úkolu. Vždy je důležité, aby svá řešení uměli žáci zdůvodnit.

Cvičení 15

PAŽITKOVÁ

PAŽITKA

CIBULOVÁ

CIBULE

SALÁMOVÁ

SALÁM

KRUPICOVÁ

KRUPICE

ŠPENÁTOVÁ

ŠPENÁT

BORŮVKOVÁ

BORŮVKA

KOPROVÁ

KOPR

MALINOVÁ

MALINA

Cvičení 16

„bramborová polévka“ 1.

„česneková pomazánka“ 2.

„bramborová kaše“ 3.

„malinová zmrzlina“ 4.

„česneková omáčka“ 5.

„hrachová kaše“ 6.

„pomerančová limonáda“ 7.

„sýrová pomazánka“ 8.

„hrachová polévka“ 9.

„pomerančová zmrzlina“ 10.

„sýrová omáčka“ 11.

„malinová limonáda“ 12.

 MALINOVÁ ZMRZLINA

 BRAMBOROVÁ POLÉVKA

 HRACHOVÁ KAŠE

 ČESNEKOVÁ POMAZÁNKA

 ČESNEKOVÁ OMÁČKA

 POMERANČOVÁ ZMRZLINA

 MALINOVÁ LIMONÁDA

 SÝROVÁ OMÁČKA

 BRAMBOROVÁ KAŠE

 HRACHOVÁ POLÉVKA

 SÝROVÁ POMAZÁNKA

 POMERANČOVÁ LIMONÁDA